

ТРИЗЕНЬВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - UKRAINIENNE - TRIDENT

№ 10 (68), рік видання III. 6 березня 1927 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 6 березня 1927 року.

Вч. 24 «Le Matin» п. Анрі де Кораб, навівши звістки, що з'явилися в пресі свого часу, ніби то на ближчому з'їзді совітів на Україні в червні цього року «поставлено буде питання про незалежність політичну України і про утворення національної армії», — пише в передовиці під заголовком: «Une nouvelle puissance se lève sur le Dnieper» так:

«Це один з етапів еволюції, яка тепер прискорюється і на яку Москва намагається накинути вуаль. Дискретність зрозуміла, коли подумати, що відділення України, багатої і сильної нації в 40 мільйонів людей, буде подією капітальною повесного часу, яка здатна змінити цілком, як то кажуть, «обличчя річей» в Європі.

«Вже в Лондоні і в Римі, а ще від давнішого часу в Берліні починають odkривати очі. Я знаю, з свого боку, що в Палаці Кідні, в Форен-Офіс і на Вільгельмштрассе справи України доручено спеціально кваліфікованим урядовцям, які стежать за їхнім розвитком з метою і засобами передбачення подиву гідними. І було б зовсім зле, коли б у Франції утворення нової держави в східній Європі викликало б завтра ефект цілковитої несподіванки.

«Само собою, що не можна визначити на десяте червня дати цієї рішучої події. Поставити проблему ще не означає її вирішити, але про те певне, що рух український приправ останніми часами вигляд до такої міри простий і в той же час організований, що ніякі зусилля не здолають перешкодити його триумфові.

«Це явище згідне з духом сучасности, що хоче, щоб кожна нація мала у себе право суверенности. І цьому, треба визнати, сприяв мимоволі большевизм. Розбиваючи колишні звязки адміністративні царизму, совіти за одним заходом зірвали машкару, яка штучно надавала Україні фізіономію, ідентичну губерніям чисто російським. Народ український з'явився з своїм правдивим обличчям і з року на рік він ставить все більші й більші вимоги в своїй волі утвердити свою національність».

Далі співробітник «Le Matin» передає свою розмову з п. Ол. Шульгиним. Ми не спинятимемося тут на тому, що вони говорили і як. Не

зовсім звичайна і вдала форма статті — переказ розмови — не дозволяє розібрати, де саме кінчається Шувальгин і починається де Кораб... Треба взяти на увагу різницю світогляду, психіки, інтересів, якими живуть, атмосфери, в якій перебувають обидва співбесідники, що не могла на цьому не позначитися.

Наша позиція в цих питаннях не раз зазначена. І тут може слід тільки ще підкреслити знову, що ми, звичайно, не поділяємо тієї віри, такої зрозумілої в атмосфері пацифізму, яким перейнято усе повоєнне життя Європи, привабливої віри у можливість безбройного і мирного вирішення тих конфліктів, з якими зв'язано визволення України і відновлення її державності. Звісно, тут *справу має рішати меч*.

Нехай наші «приятелі» впевняють себе і всіх, охочих їм вірити, що це тільки голос українця, який випадково якимсь відбився на шпальтах впливової французької газети. Нехай перекладають вагу й відповідальність з видатного французького журналіста на визначного українського діяча. Мала їм з того потіха! Та що ж їм залишається?

Нас більше цікавить те, що говорить така солідна і розповсюжена газета, як «Le Matin», від себе. Факт зостається фактом. «Нова держава повстає над Дніпром». Повстає держава великого й сильного народу, — як би не зменшувати кількість мільонів його людности, — народу, що займає широку територію, надзвичайно багату на природні засоби, народу, який вже знає, чого він хоче і куди він іде...

Факт, що проблема української державності стала на порядок денний. Факт, що до неї уважно ставляться в політичних центрах великих держав. Факт, що її не може поминути і та велика держава, що зветься пресою...

Талановитий і жвавий французький журналіст з питомою йому спостережливостю і передбачливістю, підкреслюючи глибоке зацікавлення українською проблемою в Лондоні, Римі і Берліні, з занепокоєнням говорить: «І було б дуже зле, коли б у Франції утворення нової держави в східній Європі викликало завтра ефект цілковитої несподіванки».

Ніби відповідь на непокій і побоювання передовиці «Le Matin» ми знаходимо в найвпливовішій французькій газеті «Le Temps», в передовій статті під назвою «На європейському сході», з 26 лютого. Малюючи широкими рисами стан міжнародних відносин газета між іншим бере дуже поважно українську визвольну боротьбу. Ось цей інтересний уступ згаданої передовиці:

«Глибокий процес розв'язується в цей момент на сході Європи. Б'є вражіння, що під впливом обставин виявлюється політична еволюція, якої наслідки можуть бути дуже важливими з погляду загального своєю. З одного боку є напруження англо-російське, якого всю вагу підкреслила англійська нота, адресована Москві, яка може привести до розбиття дипломатичних взаємин, як-що совіти не змінять радикально свої поведінки у відношенні до Великої Британії; з другого боку є напруження польсько-німецьке, як наслідок припинення переговорів про торговельний договір, переговорів, що провадилися досить довгий час між Варшавою і Берліном; є також, нарешті, питання польсько-литовських взаємовідносин, поліпшення яких, здається, непокоїть Берлін, в той час, як всі, хто дійсно турбується про консолідацію миру, мусять логічно сприяти всім своїм впливом зближенню кабінетів Варшави і Ковна. До цього можна б додати широкий рух, який закреслюється на Україні для виборення незалежності цієї країни, її звільнення від всякої опіки Москви, але це питання присуті російське, яке буде дуже цікаво дослідити детально з погляду тих грізних утруднень внутрішніх, з якими бореться уряд Союзу Совітів».

«Le Temps» з свого боку стверджує, що українська проблема набирає великого значіння, займаючи поважне місце поруч з іншими питаннями, від вирішення яких залежить дальший хід подій і уклад життя на сході Європи.

Звичайно, поважна газета підходить до справи дуже й дуже обережно. Зазначивши вагу українського руху за незалежність, газета оговорюється, що це ніби «питання по суті російське». Здержливість цілком зрозуміла в органі, близькому до французських офіційних кол, які сьогодні ще вдають, що вони вірять у можливість нормальних відносин з тими, хто захопив підступом і насильством Україну, Кавказ разом з рештою спадщини колишньої Росії.

Певну аналогію цьому знаходимо і в останній ноті англійського правительства до совітів. При всій її твердості і гостроті, англійське міністерство вважало теж потрібним додати: «правительтво Його Величності ніяким побитом не вмішується в домашні справи Росії, ані в форму її правління».

Але це «seulement façon de parler». Що це так, це виявляють власні слова самого «Le Temps» про те, що слід підходити до українського визвольного руху з погляду «великих утруднень, з якими бореться уряд Союзу Совітів».

А ці труднощі «домашні» не аби який вплив мають і матимуть на дальший розвиток того конфлікту, що заходить між червоними окупантами і всім цивілізованим світом.

Нам нема чого, звичайно, доводити французській газеті тісного зв'язку між тим, що відбувається сьогодні на Україні і що має там

статися завтра, і загально політичним життям Європи. Питання Сходу і, в першу чергу, питання українське виходять далеко по-за межі «справ домашніх» і органічно входять в склад проблем міжнародніх. Це ясно само собою.

На сьогодні ж ми з приємністю зазначаємо признання ваги української справи з боку французької преси. Решта сама приложиться. *C'est le premier pas qui coûte...*

Д В І Т Е З И.

(до російської дискусії в українській справі).

На своїх викладах про Україну проф. Мякотин доводив що буцім то Україна тому програла справу, що стала на історично невідповідний їй ґрунт самостійности. Не будемо ми тут дискутувати питання, чому саме Україна «програла», бо не так ясно і те, чи справді ми «прогнали», може де в чому ми й виграли. Самого п. Мякотина ми запитаємо про инше: чи не доводить упертість російська що-до українських змагань кожного разу до краху і до руїни самої Росії? Чому сталася в Петербурзі міністерська криза в початку липня 1917 р.? Тому, що «кадети» уперлися і не хотіли йти на угоду з Центральною Радою. А які наслідки мала ця криза? — П. Мякотину видніше.

Чому Керенському ні на кого було спертися в час большевицької революції? — Тому, що він не зумів піти разом з українськими та иншими національними елементами, які серйозно готові були тоді боротися проти большевиків. — Петербургський уряд цього не розумів і ненавидів українців, може більше, як самих большевиків. Можливо, що п. Мякотин і зараз цього не зрозуміє. Але може йому ясніше буде те, чому Денікин закінчив так сумно свою епопею? Нехай пригадає собі п. Мякотин, як замість того, щоб іти на Москву, Денікин рушив на Київ і, не маючи Росії, захотів завоювати Україну... Денікин дійсно зіпсував нам всю справу, большевики знов захопили вже напів-одбиту літом 1919 року Україну. Але і йому прийшлося не легко. І коли ідеї незалежної України, проти яких бився Денікин, тільки зміцнилися, вся Денікіяда давно перетворилася в напів забутий історичний епізод.

Тепер коли в повітря відчуваються ближчі зміни на теренах совдепських, росіяне закордоном самі взялися за дискусію тої проблеми, яку вони так довго нехтували і яку тепер поставило саме життя: за проблему українську. Але по тому, як вони її вирішають, як обмірковують, приходиться подумати про те, чи не приведе і ця дискусія до нового краху, до нової московської руїни, яка може, звичайно, відіб'ється і на Україні.

Як же ставлять росіяне українське питання? В «Тризубі» вже чи-мало уміщено було звітів про ці дискусії, щоб ми потребували їх

тут докладно переказувати. Ми спробуємо тільки дати певне резюме, певну формулювання двох найбільш яскравих намічених тез.

Одні — головним чином В. А. Мякотин і П. Мілюков з боєм в серці більш або менш ясно визнають факт, що український народ є дійсно якась окрема слов'янська національність. П. Мілюков, що добре знає історію відродження недержавних народів Європи в ХІХ віці, не може звичайно не бачити майже повної аналогії між цими рухами і рухом українським. П. Мілюков помітив це ще до революції, коли з думської трибуни обороняв в 1913 році культурні права української нації.

Але визнавши не сміливо, з великою неохотою і супроти своєї волі факт, що український народ є таки окремим слов'янським народом, ці росіяне ніяк не можуть зрозуміти того, що коли народ є дійсно свідомий себе, він мусить рано чи пізно прагнути своєї державності.

Державність це ж є та єдина форма, яка дає живому і разом з тим стихійно неорганізованому тілу концентрацію волі, можливість її планомірного вияву, можливість оборони проти других народів своїх національних інтересів. Той народ, який би не прагнув до цього, не мав навіть права називатися нацією. Державності, суверенності добиваються тепер навіть найменші народи. Як же можна стримати багатоміліоновий, великий кількістю, великий своїм минулим народ, що до того має впертий характер і працездатність. Затримати цей рух, перешкодити його скоршому розвитку — можна, припинити, знищити його — нині вже не в стані самий найдужчий ворог України.

Зовсім іншої лінії тримається проф. П. Струве, що цілком спірається тепер на новоявлену аргументацію Василя Шульгина. Ця аргументація за останні десять років дуже змінилася. Колись Василій Шульгин яскраво підкреслив в одній своїй статті в «Кієвлянині» що він (в протилежність українцеві Олександрові Шульгину) є не українцем і до того українцем І сорта, в протилежність всім нам, яких він заносить до ІІ сорта. Раніше жадної думки про автономію України, самої ідеї, що Україна є певне територіальне тіло, самого слова Україна він не допускав. Правда, як тоді він базарними словами ляяв українців на сторінках «Кієвлянина», так і тепер він обзиває всіх діячів українських (українців ІІ сорта!) берендеями, печенігами і всякого роду лайливими словами, які цікаво було б тут навести хіба для сміху. Але зате до автономії і то наче б то досить широкої він вже доходить. В ч. 598 «Возрожденія» в поетичній статті «Возвращается вѣтеръ на круги своя...» він згадує Переяславську Раду, вихваляючи безконечно Богдана і старшину, і вважає, що злука з Москвою була річчю зовсім природною для «південної Русі». Будуючи далі певного роду теорію про історичну необхідність всеросійського «просвітнього абсолютизму», доводить, що в жертву йому мусила бути принесена і авторномія України. Але «повертається вітер на круги своя». Не пояснюючи гаразд, чому (певно, події його навчили, що Україна таки є своєрідне тіло) Василій Шульгин думає, що автономія тепер потрібна. Але в ч. 590 «Возрожденія», він іде значно далі: він припускає можливість

навіть незалежної України, і це його не лякає: «При извѣстныхъ условіяхъ самыя горячіе патріоты русскіе (з-по-серед українців! О. Ш.) сдѣлаются самостійниками. Если великороссы, отрекшись отъ нашего общаго національнаго имени, перекрестятся въ евразійцевъ, самостоятельность русскаго юга желательна». Правда, В. Шульгин сподівається потім «возсоединиться», але тут все ж є певний крок в напрямку правда не національного, але територіяльного патріотизму. Але чому не може чути В. Шульгин, — це культурної окремішности українського народу. Бо коли «до цього прийде», єдності російської держави, якою все ще дорожить В. Шульгин, загрожує тяжка небезпека. Коли невдасться утримати український народ на його шляху культурно-національної самостійности, — «окончателъный итогъ неизбѣженъ: Московія въ этнографическихъ границахъ — вотъ будущая судьба російской державы. Шестъдесять милліоновъ вмѣсто ста, — вотъ будущая цифра русскаго народа».

І в одній з своїх передовиць п. Струве ще ріжче повторює: він начеб то не тільки часово, але взагалі допускає незалежність України, аби... аби тільки зберіглася культурна єдність, аби тільки це був один народ.

Отже комбінація В. Шульгина і п. Струве ще дальше стоїть від реальности ніж перша — Мілюкова-Мякотина. Не реальна думка останніх — утримати велику націю, яку вони самі майже визнали, на пів дороги до здійснення своїх ідеалів. Але смішно тепер піднімати питання про те, щоб утримати український народ від його творчої самостійности духовної. Ніколи не переставав він бути сам собою, ніколи не вдавалося його денационалізувати. Сила внутрішня, етнографічна надзвичайно сильна у нас і не піддаємося ми впливові московському ні на прикордонні, ні на поселеннях, живучи купкою серед моря московської людности. На доброму ґрунті росте буйний хліб. На нашому етнографічному ґрунті, вже виросла і росте з кожним днем своя культура, своя наука, своє мистецтво. На цій етнографічній і культурній стихії з'явилось глибоке почуття національної свідомости, колосальне почуття любови до своєї батьківщини. І просто дивно, як можуть люде не бачити самих яскравих фактів, коли вони їм не милі.

Працює Всеукраїнська Академія, сотнями тисячами томів українських наукових видань встановлені бібліотеки; великими прізвиськами вкрашається наша література, мистецтво; пісня наша завоювала весь світ. І на міжнародньому терені як серед слов'янської сім'ї народів (згадаємо великий конгрес етнографічний в Празі 1925 року), так і серед всіх культурних народів (згадаємо ролю Академічного Комітету в установах Ліги Націй) — українська національна окремішність здобула собі міцне визнання.

Десять літ вчать наших дітей на українській мові, десять літ ведеться то більш гаряча і одверта, то більш схована боротьба за свою незалежність. Вмірають тисячами люде, співаючи свій гімн — «Ще не вмерла Україна»; а п. п. Струве і Василь Шульгин ще досі не подумали про те: що ж це — іграшки? Говорити дійсно можна, що хочеш, але вмірати за вигадану ідею не можливо. І коли не бачать вони цих

всіх яскравих фактів, коли до їх свідомости ще не дійшло, що Україна це є великий вулкан того почуття національної гідности і любови, яке, коли воно перетворюється в ненависть, робиться грізним для ворогів.

І коли слухаєш цих панів, ці дві т е з и, приходиш до такого висновку: ці люде вже стали по-за історією, вони вже не в стані розуміти факти життя, вони вже не можуть бути активними факторами останнього. Не вони будуть розрішувати російсько-українські відносини. Не з ними певно прийдеться нам в майбутньому дискутувати грізне питання: мир чи війна?

До обох перспектив — ми готові.

Олександр Шульгин.

ПІДСТУПНЕ ОТРУІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДУШІ.

У ґрунтовно призабутого нами «малоросійського сочинителя» Раєвського одна з його «літературних» дурниць закінчується приблизно так:

— «Кожна ж дитина в селі вам скаже, що нема нікого брехливішого, як та Стеха, Статистика тоб то».

Так було колись на Україні. Нині ж навіть дитина у кожному європейському селі скаже те саме про большевиків та їхню рекламу соціалістичного раю, що вони утворили.

Одначе так уже збудовано розум людський, що, коли тобі раз-у-раз про щось брешуть, то будь ти хоч який Хома-невірний, а кінець-кінцем таки ввіймаєшся на закинутий гачок. Цей психологічний факт підтримує большевицьку зазвятисть, що-до їхньої реклами. В ньому ж можна бачити і наше психологічне виправдання, коли ми згарячу поїмемо віри, наприклад, «самоопределенію вплоть до отделенія», совітській урядовій українізації, чи там скасуванню ЧК, або ж листу колишнього приятеля, котрий, не будучи певний: чи той лист втрапить до адресата, чи до скасованої ЧК, на всякий випадок, вихвалює тогочісний рай. Звісно, «правда, як олива: завжди нагору вийде», але ж, на жаль, — аж колись потім, часом — так пізно, що ми вже за свою довірливість встигнемо гірко поплатитись...

Правда, ми вже не раз скоптували тієї терпкості, й здебільшого ставимось з резервою до всього, що пливе нам з тамтого боку. Але ж є одна річ, якою нам дуже майстерно замазують очі від довшого часу. Це — совітські брехні про зріст і поглиблення нашої культурної справи загалом, а з-особна — про буйний розвиток літературної української творчости молодих и талановитих письменницьких сил, що з'являються (або ж, як ми себе вмовляємо: повинні, мусять з'являтись!), як квіти по дощі. І дуже нам приємно прочитати твердження тогочісного критика, котрого ми вважаємо за одного з найсерьозніших письменників молодшої генерації, що «Щедрий та родючий український ґрунт не скупує на обдарованих поетів.»¹⁾ І ми так радіємо, сидючи тут здебільшого без рідної книжки чи навіть і газети, коли нам доведеться хоч напів-ока заглянути до величезних просторадел харківських «Вістей», або ж побачити на совітських виставках ефектні обкладинки нових українських видань з малюнком двох чорних чобіт навперехрест, що символізують для радянців серп і молот, а для нас — потоптання всього, нам святого.

Справді, ми так хочемо вірити, що наш талановитий з природи нарід мусить давати талановитих мистців, навіть і в тій задушливій атмосфері, в якій доводиться йому нидіти в цій смутній добі, як давав він і за часи

1) М. З е р о в — «Володимир Сосюра — лірик і епік» «Життя і Революція» 1925. ч. IX.

царських реакцій. Ми віримо, що коли «серед темної ночі» могли з'явитись Шевченко, Леся Українка, Коцюбинський, то нині, коли вже дозволено прилюдне уживання нашої мови, — не може не бути нових талантів. Ми віримо, що та хоч і казенна українізація, котру припустили окупанти, чи то з неохочести, чи «під натиском народньої стихії» (цьому ми теж віримо!), є тією щілиною, крізь яку буде просмоктуватись національне життя, а наші діячі слова, атавістично при звичайні до всяких хитрощів «езопівської мови», зуміють одурити навіть жидо-московського большевика й породять якусь принаймні культурну цінність, котра згодом, очищена від бруду отих символічних чобіт, стане надбанням нашої культурної скарбниці. І перший доказ нашої непохитної вірі ми знаходимо в безлічі тих нових письменницьких імен, що залітають в наше вухо «з вітром з України». І Сосюра, і Качура, Підмогильний і Хвильовий, Терещенко і Косинка, Панч і Микитенко, Лебідь, Коряк, Вишня, Михайличенко, Валеріян (а тепер вже й емігрант) — Клім Поліщук, навіть Шевченко (правда, що — Іван) і сила інших, самий перелік яких заповнив би пів-числа цього журналу. Ще в 1925-му році ось що говорив один з велерічивих обсерваторів совітського літературного життя: «Можна нарахувати не менш, як 150 (українських) авторів за минулий рік.»²⁾

І про всіх їх раз-у-раз говорить, або ж навіть і на живіт кричить совітська преса, про них пишуть одну за одєю спеціальні розвідки, видають окремі монографії. До того ж у всій тій «критичній» літературі брешуть незмінно один і той самий мотів, що на зміну вбогому духом та безталанному контрреволюційному сміттю на оновлений Україні настав, нарешті, багатий літературний та письменницький врожай. «Люде з поетичним «нутром» появляються у нас незрідка» — говорить той же, найделікатніший з сьогочасних критиків — М. З е р о в, — але... (вони) падають наниз замість цвісти і розвиватись. Така історія Олеся, така лідія розвитку Чупринки.»³⁾ Більш темпераментні й менш літературно-виховані тогочасні новітні «історики літератури», на зразок А. Л е б і д я або К о р я к а загалом вважають всіх, хто раніш працював на українській письменницькій ниві, просто за «контрреволюційну сволоч», по щасливій термінології славчозвісного нашого емігранта-соціолога.

От же не тільки цікаво, але ж просто конче потрібно здати собі справу, як там в дієності є. Коли ми спробували для себе її з'ясувати, наша віра, про яку була мова вище, вельми захиталась. Звісно, наша спроба, висловлюючись тогочасною мовою, натурально мусить мати «жовтоблакитний, просвітянський і контрреволюційний підход». Але ж за доказ, що ми «підходимо» до глибшої знайомости з нашим новітнім письменством без упередження, нехай буде те, що ми спробуємо схарактеризувати його власними ж словами тогочасних критиків, рецензентів та обсерваторів. Цей, знов по їхньому говорючі, «монтаж» нашої розвідки, вимагатиме лише наших кадансів, щоб якось звязати до купи те, що в їхніх писаєнях часто ніяк не хоче купи триматись. Тоді, може, перед очима нашого емігранта хоча б вишкідовому начерку стане образ літературного життя совітської України, визначних її репрезентантів, визнаних по тім боці мистців, їхніх освітаних осягнень, методів їхньої праці, а — почасти — і тих «райських» умов їхньої діяльності, які наш юний комуніст, проф. Михайло Грушевський вважає за самотні, в котрих може вільно розвиватись наша наука і культура.⁴⁾

*
* *
*

Загальна характеристика тогочасної літератури в устах тамошнього критика К о с т я Б у р о в і я, котрий в пень згаїбвив українське емігрантське письменство, випадає так:

²⁾ О л . Д о р о ш к е в и ч . — Літературний рух на Україні в 1924 р. «Ж. і Р.» ч. 1-2.

³⁾ М . З е р о в . — Ibidem.

⁴⁾ Див. статті Грушевського з приводу укр. наукового з'їзду в Празі. На жаль, не маю на похваті і тому не можу зачитувати точно.

«Наша (тоб то — тогочасна. *І. К.*) поезія інтересніша і живіша не тільки «зовнішньою формою», а й змістом. Світові обрії, широкі перспективи — тільки на цьому боці, у нашій літературі, що вийшла на шлях боротьби за визволення робітників і селян».⁵⁾ «Сельробюри і письменницька молодь»... — додає інший «історик літератури» О. Л. Дорощевич. — «...ці дві сили цілком змінили нашу літературну кон'юнктуру, змінили наші попередні оцінки, наші критерії суто-мистецької творчості».⁶⁾

Ото ж припустимо, що і Грушевський, і Буровий, і Дорошкевич мають правду, а все ж таки спробуємо їх перевірити й пошукати доказів. Для цього вистачить кількох чисел київського науково-літературного часопису — «Життя і Революція».⁷⁾

Як можна догадуватись з того, скільки місця уділяють писанням про Микола Хвильового, котрого так часто передруковують і по чім боці, й котрому наш найвидатніший сьогочасний повістьяр Стефанчук присвячує одну з ліпших своїх новелл,⁸⁾ — це повинно бути найвидатніше ім'я по між новітніми талантами (а може — й геніями!) совітської України.

„Можна сміливо сказати, що Хвильовий на наших очах витворив цілу школу молодих прозаїків, молодих наслідувачів», — каже О. Дорошкевич. А наскільки ця школа ґрунтовна і як збожують наслідувачі свого вчителя, оповідає М. Зеров: «З усіх можливих стилів прози — скрізь і завжди один Хвильовий, то того — Хвильовий, сприйнятий, як канон, як літературна норма. Дотягніть цієї норми і буде «як боги».⁹⁾ Третій критик Микола Чирков почасти висвітлює нам, в чім полягає причина такого з'явища. «Підводячи підсумки, ми повинні сказати, що Хвильовий — художник, якого випестила революція і який живе в її стихії, тому все те, що пише наш автор, іде од життя і землі». А далі: «З напруженим інтересом чекаємо виходу дальших творів, сподіваємось побачити художньо-монументальну будову.»¹⁰⁾

Ми не наводимо інших цитат, бо ж, здається, і цих тверджень трьох критиків повинно б вистачити, щоб ми схилили голови перед величчям Хвильового. Але ж, шукаючи підстав для висловлених Чирковим сподіванок, знаходимо у нього ж характерну оцінку Хвильового з зазначенням видатніших рис його творчості. З того бачимо всамперед, що «Хвильовий продовжує в нас (підкреслення наше. *І. К.*) в українському письменстві течію, яка бере свій початок у російському від А. Белого та А. Ремізова. Глибокий зв'язок із першим із цих письменників можна бачити у тому...» і т. д.¹¹⁾

Сказане, на жаль, нам мало імпонує, бо ж з того «можна бачити», що основоположник нової школи навіть не творить, а лише «продовжує» й продовжує те, найсумніше для нас, що було і досі є в нашому письменстві — брак оригінальності й переспіви «братерської» московської Музи. Який же це «канон» і яка ж це «норма» в добі повного революційного перевороту українського життя? І чого ж тут, власне, треба «дотягувати», коли вже давним-давно хоча б сам Винниченко все, що можна було «перетяг» з московських босякомаків та порнографів? То ж ніби маестро Хвильовий — лише учень Винниченківської школи?

Ні, Хвильовий має щось таке, чого ні Винниченко, ні всі наші попередні письменники не мали. Наприклад, як стверджує Чирков, «...у Хвильового можна спостережати, що... загальний хід оповідання, природня

⁵⁾ К. Буровий. — «Літературний штаб українського фашизму» «Ж. і Р.» ч. 6-7.

⁶⁾ О. Дорошкевич. ів.

⁷⁾ Бєру виключно 1-11 ч. ч. 1925 р.

⁸⁾ «Л-Н. Вістник». Число за лютий (кн. 2-а) цього року.

⁹⁾ М. Зеров. Ibid.

¹⁰⁾ М. Чирков — Микола Хвильовий в його прозі. «Ж. і Р.», ч. 9.

¹¹⁾ Ibidem.

його течія переривається; висовується обличчя письменника і показує (хто? *І. К.*) читачеві механіку речі, свідомо розгортає механізм і секрет твору (як приклад, — цитата з оповідання Хвильового: «Редактор Карю»): «Справа посувається до розв'язки. Як ви гадаєте, чим закінчиться новела? Я буду щиро казати (читай: говорити. *І. К.*): я сам не знаю, чим закінчиться вона».¹²⁾

В дореволюційні часи, звичайно, коли людина не знала, що «казати», то вона мовчала. В протилежному разі її не хвалили. Але тепер — саме за це й вихвалюють.

Далі — така похвала: «Іноді у автора зустрічаються слова-образи, які уявляють собою щось невідоме в повному значінні (чого? *І. К.*) в українській літературі: «Оришка з Юхимом жартували на кроваті. Борюкались». В данному разі такі образи дійсно допомагають свіжо й гостро відчуття явище: сильне, здорове, просте «салдатецьке кохання»... Або ще приклад: «...тоді не врила, що йде тридцята весна, бо в очах темніло, а під ягідю тугої перси ревіли й від солодких мук отари самців».

От же, справді, Хвильовий переріс Винниченка, бо, хоча й той — не аби-який мастак на цім полі, — але ж він від себе принаймні «салдатецькою» мовою говорити уникав, а такого асортимента «салдатецьких» виразів та слів, як Хвильовий, ніколи не мав: це було йому «невідоме в повному значінні». Та воно й не диво, бо хоча Винниченко й не гукав «дайош Європу», але ж про нього ніхто б не міг сказати, як говорить далі в захопленні про Хвильового його критик: «Великий вплив азятчини, подих азятського повітря, азятської стихії»... «ось що складає нерв таких оповідань (Хвильового), як «На глухім шляху».

Таких і подібних похвал можна було б навести ще чимало, однак ми, при наших застарілих поглядах на літературні цінності, мусили б з них зробити цілком протилежні висновки, як ті, що роблять тогочасні знавці літератури. Воно й зрозуміло, бо «не в шитьє там било делю», й не про те мова йде, що контрреволюціонери вважають за літературні вартості, а ось про що:

«Взагалі треба сказати, що Хвильовий у своїх образах являється остільки ж революційним, як і в змісті своєї творчості».¹³⁾

Ця мірка оцінки талану письменницького, само собою зрозуміло, крім радянців, нікому імпонувати не може.

Але покиньмо Хвильового й перейдім до інших — представників його школи.

Одним з найвидатніших по Хвильовому треба визнати В. С о с ю р у — «лірика та епіка». Ось короткі витяги з статті про нього М. З е р о в а.¹⁴⁾

— «Талановитий і свіжий, іноді курьозний, завжди експансивний і щирий, Володимир Сосюра належить до поетів, за якими х о д и т ь популярність, яких знає, визнає і вітає «масовий», «широкий» читач»... Це — вступна, загальна характеристика поета. Але Зеров — досвідчений критик, і знає, що ні «широкий», ні «вузький» читач не повірить голому запевненню, а вимагатиме доказів і прикладів. Однак, раніш, ніж їх подати, Зеров, як є звичаєм теперішньої літературної критики на совітській Україні, мусить установити пролетарське походження та революційний стаж письменника, бо письменницька слава на тім боці всамперед залежить від того, чи поет досить «п'ятьоххутній». Це там знає й твердо пам'ятає кожен письменник, а тому в своїх писаннях всамперед послішас подати свою автобіографію, скомпоновану так, щоб відразу можна було б мати свідцтво поліційної благонадійності. Не забувайте ж бо запевнень проф. Грушевського, що тільки там можуть вільно розвиватись культура й наука! Ото ж і Сосюра «виложив у поемі «Червона Зима» і потім (свій життєпис. Далі підкреслення наше. *І. К.*) н е р а з п о в т о р ю в а в головніці (його) риси в «Залізниці» та інших поемах».¹⁵⁾

¹²⁾ Ibidem.

¹³⁾ Ibidem.

¹⁴⁾ М. З е р о в. — «Володимир Сосюра — лірик і епік». «Ж. і Р.» ч. 9.

¹⁵⁾ Ibid.

Так роблять і всі інші молоді і навіть старі, але помолоділі з комунізму письменники-радянці (як, наприклад, і відомий нам з давнішого часу Андрій Ніковський), що частину принаймні свого твору відводили мусять під власний життєпис, з котрого повинно стати безсумнівним їхнє «визьне» походження.¹⁶⁾

Сосюра, звичайно, не має найменшого стосунку ні з «білою костью», ні з «блакитною кров'ю», бо за ними в соєдені «популярність не ходить». Ото ж і Зеров поперед усього підкріплює своє загальне твердження тим, що Сосюра — «економіцький наймит і шахтарь (мовляв, символ «змички» села з містом!) і в «Третій Роті» (?) здобув «перші досвіди життєвої мудрости»... «Приходить Революція і молодий пролетар, дитя робітничого Донбасу, несподівано (для кого? *I. K.*) — у Петлюри, в третьому гайдамацькому полку. А там — каяття (!!) і перші рухи класової свідомости, Червона армія (звичайно, з великої літери, як і «революція», хоча власна назва «Петлюрино» полку — з маленької. Дивно, що само найменування Петлюри ще пишуть з великої! *I. K.*) і Червона Зима». От же, — як бачимо, — Сосюра що до походження та правдивості стоїть вище самого Хвильового. Не дурно ж в іншому місці Зеров може похвалити його ще дужче: «Сосюра ж від революції весь, с п р а в ж н и й ч е р в о н о - а р м і є ц ь 1919-1920 року».¹⁷⁾ Так і написано в «критичній розвідці», тільки, що без підкреслення!...

А от і зразки творчості цього «справжнього червоноармієця» (навожу короткі фрагменти в інтересах економії місця):

«В цей час, коли я їду, і прожектор огненно розсікає груди вечора, і криваве провалля видно, як вітер скажемо ганяє перелякані анації і метушаться розірвані хмари, — я згадую, як ти була політрумом ескадрону і брала Перегон. А тепер ти, золотоволоса рабфаківко, кожного ранку біжиш по задрипаних вулицях і боїшся опізнитись на лекцію, де розказують про меридіани й про життя рослин»

Це — Сосюрині вірші. Принаймні не тільки так запевнює критик, але ж ще й захоплюється ними, що видно з пояснюючих слів: «...в прекрасній по свіжості спостереження і синтаксичній силі верлібру (справжнього, не quasi) поеми «Робфаківка».¹⁸⁾ Звичайно, коли б не ця, що вриаймні випадас цілком подібною на серйозну, рекомендація критикова, і коли б уривок не був написаний в оригіналі короткими рядками, в колонку, — то ми, на цім боці суші, ніколи б не догадались, що це — з «прекрасної по свіжості поеми», а вважали б що — найбільше за уривок з листа червоноармієця, кінець котрого, хоча тут і не подакий, але ж нам добре відомий: «а есчо кланяюсь од белаго людця до сирой землі». І для нас нема сумніву, що економіцький наймит, шахтарь, Петлюрівський воєк і червоноармієць Сосюра написав би кінець саме такою, як тут наведено, «малоросейською» мовою. Ото ж навіть нема чого дивуватись критикові, котрий далі говорить: «Такі неправильні форми слів, (читай: зворотів. *I. K.*), як яничар, зам. яничаре (зовн. відм.), «Тільки расівмотаються поли» (зам. ряс) і особливо «Над Ятаганом і Мариной», і така засміченість лексики непотрібними русизмами» (зверніть увагу: навіть «москалізмами», як говорилося за царських часів! *I. K.*) утар, зам. чад, турчанка зам. туркеня, ласковий зам. ласкавий, пестливий і т. п. — все це з погляду української віршової культури сьогоднішнього дня (а чому не вчорашнього? *I. K.*) — річ недоволена». Аж кортить заступитись за бідного червоноармієця! Ну, де б же той Сосюра навчився літературної української мови, в якій навіть найосвіченіший критик иноді кульгає, коли ж він, при безнастанній зміні своїх професій, тільки в «третьому гайдамацькому полку» міг вперше здібатись з українською книжкою, та й

¹⁶⁾ «Пам'яті П. Я. Стебницького» (називаю цей по пам'яті) В-во «Слово» Київ, 1926. Спогади А. Ніковського.

¹⁷⁾ М. З е р о в. Ibid.

¹⁸⁾ і далі — Ibidem.

то — в найліпшому випадку — була Капканова «муштра»!... Ми й так дивуємось Сосюриній геніяльності, що дає такі зразки творчості:

«Та швидкий не потоне мій човен, бо я в ньому вночі не сплю,
«Та швидкий не потоне мій човен. Одлітають прокляті дні,
«І сплю я в зорі завовалий, тільки хвили в лице мені.
«Дні далекі, образи дрібні — ксмашвею в дощі на дорозі.
«Де Дінець і заводу огні, над посольксом задумалась Осінь».

Це — те ж поезія, і вірші, як запевнює ласкавий критик, говорячи далі, що «Сосюра весь показний і документний». Ще б пак не показний, коли такі його ліпші поезії! Ще б пак не «документний», коли такий прекрасний має службовий формуляр!... Ми навіть раніш уже бачили один його «документ», коли нам випадково потрапив тогочасний «Всесвіт» (ч. 2. за 1925 р.), де в поезії Сосюри «Траурний марш» вичитали літерально таке:

«Опівночі бьють барабани (!!!)
В розстріляне серце моє...
Встають над Москвою тумани
І Ленін із гробу (!) встає...»

Можливо, що критикам з того боку це й дуже подобається, та ж — признаємось, що нам видається цікавішим: —

«В двенадцять часов по ночам
Із гроба встає імператор». і т. д.

Але ж Зеров захоплюється ще й далі: «Чотири книги його (Сосюрині) лірики (А скільки крику, що нема паперу й грошей на українські видання! *І. К.*) ...дають нам відчуття в них тисячі подібних до автора дітей революційної стихії (вчитайтесь: тисячі таких, як Сосюра! Ну, що ж, як вони всі надрукують принаймні по чотири книжки своєї лірики! *І. К.*), що носять в душі, як Блок, свою «Прекрасну Даму»...

І тут, нарешті, знов те саме, що й про Хвильового: той — як Бєлий та Ремизов, цей — як Блок (та Лермонтов). Обидва «оригінальні автори» сьорбають на повну губу з московського жолоба, обидва переспівують московську музу. Натурально: на Україну всі «яблучка котяться» тільки звідти. А ми тут раз-по-раз кричимо: Москва нас грабує, Москва нічого нам не дає!... Дійсно — «неблагодарные хахли»!, як мають право після цього сказати нам всі Мякотини, Милукови, Яблонівські по цім боці — і весь совдеп — з того боку.

Але ж Сосюра не тільки живиться з московського жолоба, він як покірливе телятко, що «дві матки ссе», як «епік», помаленьку підживлюється й з української історії. Але ж вона така важка йому для стравлення, що навіть невибагливий його протектор, хоча й згадує щось «про приятельську критику», не похваляє Сосюру за його історичний роман-поему «Тарас Трясило». Переказавши докладно зміст цього по істині оригінального й унікального твору, в якому Тарас Трясило тричі (в кожній частині роману) поривається зробити світому революцію, б'ючись за це з поляками навіть «на барикадах», — М. Зеров говорить:

«Я нарочито (читай: навмисне! *І. К.*) переказав так докладно зміст поеми, щоб читач сам побачив безпорадність Сосюри перед проєктованим в минуле сюжетом. Скільки анахронізмів, недоречностей в поемі, скільки безсилої вигадки! Візьмім хоча б назви місцевостей та імена героїв: Марину, що, перейшовши до «татарської віри», зветься Ханім,¹⁹⁾ татарина Ятагана, майнатову дочку Ягеллу, річку Альтанку... З таким же ефектом поет міг би написати роман з англійського життя, вивівши в ньому іменитого аристократа Лорда Смокінга, Леді Кромвеллу, город (читай-місто! *І. К.*) Темз і річку Коттедж... Імена Сосюриних героїв це така ж культивация розложистої кляквки, як західні бульварні романи з російськими князями та нігілістами».

Та хіба ж тільки «самі імена»?! Є щось далеко більш важливе в Сосюриній творчості, про що скажемо трохи нижче.

¹⁹⁾ «Ханім» — татарське слово буквально — «пані», madame. *І. К.*

Та ж кинемо тута «талановитого і свіжого» Сосюру, щоб поглянути ще, як інші модні совітські автори «дотягують» до Хвильового, щоб стати, «як боги».

Ось кілька виборок з статей та рецензій про їхні твори з тих же чисел «Життя та Революція».

Як відомо, рецензія на книжку здебільшого має дві частини: одна містить в собі оцінку позитивних властивостей твору, при чому на адресу автора говоряться більш-менш приємні речі; друга ж починається з « а л е » і в ній авторові «накладають» по заслугі. Звичайно в цій другій частині рецензія має далеко більше широти й здирає позолоту з пігульки тієї «приятельської критики»; що була в частині першій. Нехай нам не здивують тогочасні письменники, що ми переважно покористуємось з другої частини написаних на них рецензій, бо нам кортить знати, що по ширости про них говорять критики-приятелі.

А. Лебідь (як видно з кількості ним написаного, — визначний критик і знавець літератури) в статті «З сучасної української прози»²⁰⁾ пише так. «Обминаючи тих нечислених письменників, що досі продовжують і ще жити традиціями минулого, яких якимось обійшло життя, які доживають в літературі (читай: «контрреволюційна сволоч», на зразок О. Олеся, про котрого в іншому місці говориться «мертвий», С. Васильченка, відносно якого зазначено, що він «переписує сам себе», і т. д. *І. К.*) — тих письменників, що так чи інакше (тоб то, як це: інакше? *І. К.*) стоять на революційному ґрунті, можна поділити на три групи». А, поділивши, констатує, що «з приємністю можна зупинитись на прозових спробах двох молодих письменників»... «Це — Які в Качура та Іван Микитенко».

Той, хто вперше чує ці славні імена, потрібує доказів, що на них варто «з приємністю зупинитись», і ці докази подає Лебідь далі. Ось де-які уступи з його характеристик.

«...Правда, обидва вони ще не дали багато і вся їхня творчість іще в майбутньому (підкр. наше. *І. К.*). «Обидва вони, як і більшість наших сучасних прозаїків, ідуть, від Хвильового («дотягують» *І. К.*) і часом занадто навіть від Хвильового (так що повстає навіть питання про авторське право Хвильового)»²¹⁾

Тоб то, аж «перетягують»! А це стає безсумнівним, коли Лебедєві твердження підперти ще заповненнями другого літературного авторитета — О. Дорошкевича, котрий про Качуру висловлюється так: «Хай його Тамари, урядники й шпика більше нагадують Винниченка, а де що там і від Васильченка, є навіть... і від Стороженка».²²⁾

Натурально, бо ж відомо, що в совдепі основний закон життя: «граб награтлене», Ото ж Хвильовий грабує Белого і Ремізова, Сосюра — Блока та Лефмонтова, Микитенко — Хвильового, Качура — Хвильового, Винниченка, Васильченка, Стороженка. Або ж і всіх інших, кого пограбувати можна.

І. К.

(Кінець буде)

²⁰⁾ «Ж. і Р». ч. 3.

²¹⁾ Ibid. 6

²²⁾ «Літер. рух.» ч. III. «Ж. і Р.».

З МІЖНАРОДНЬОГО ЖИТТЯ

ПОРТУГАЛЬСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ.

Португалія — мала країна на Іберійському півострові з багатими колоніями в різних частинах, що більше як у двадцять разів більші за свою метрополію простором та мають у півтора рази більше населення за неї. Разом з колоніями вона має біля 15 міль. населення, розкинутого на 2,5 міль. кв. кілометрів. На початках 18-го століття Португалія по так званому договору Месцена, підпала під фінансову та економічну протекцію Англії, але англійського політичного та іншого виховання не придбала. Культурний рівень португальського народу стоїть дуже низько, в країні багато анальфаетства, і політика стала там фахом, головним чином, інтелігенції та військової старшини, і тому країна ця дуже часто стає ареною різного роду змов, розрухів, бунтів та революцій. У цьому вона дуже подібна до своєї більшої сусідки по півострову — Іспанії. Сто літ тому назад, після наполеоновських війн, ці дві держави тяжко хорували на спорадичні військові революції; за останні часи історія повторюється.

В Іспанії, як це відомо нашим читачам, не вгавають змови та бунти; в Португалії за останні п'ятнадцять літ змінилося сорок дві, головним чином, диктаторських влади, а військових революцій та бунтів було не більше не менше, як дев'ятьнадцять. З 1833 року Португалія стала конституційною монархією, з 1920 року — республікою, але зміна державної форми не викликала до життя зміни методів здобування політичної влади. Три напрями чергувалися досі в революційній чинності: монархичний, консервативний та демократичний, при чому найменший успіх випадав на напрям монархичний, а найбільший — на консервативний.

Революції, коли вони часто повторюються, вироджуються, а на Пірнейському півострові у експансивного населення вони почали приймати просто такі оперетні форми. Такою й була в дійсності більшість із вказаних вище дев'ятьнадцяти революцій; мали де-що такого і більшість із згаданих вище сорока двох португальських влад. Більше поважною по силі та по своєму значінню була травнева революція минулого року. Два генерали та один адмірал — Кармона, Коста та Кабаседос, — вигнали президента республіки Махадю та прем'єра Силоа з цілою владою та встановили в Португалії спільну диктатуру. Три диктатори, однак, ужились не довго, і скоро один з них — Кармона — вислав свого товариша Косту на Азорські острови, а адмірал встиг сам утікати з Португалії.

Кармона став урядувати державою по зразку іспанського колеґі диктатора, наставивши своїми міністрами слухняних, мало кому до того відомих, не авторитетних людей. Нанодобив свого іспанського колеґу Кармона і внутрішнім змістом свого урядування: він розпочав чисто реакційний курс внутрішньої політики, переслідуючи суворо не тільки радикально-демократичні чи соціалістичні елементи, але й такі, що хоч трохи були забарвлені чистим лібералізмом; виступив він також і як рішучий противник яких будь соціальних реформ. Диктатор викликав проти себе різке незадоволення, головним чином, в населенні більших міст, що не могло замиритися з його архаїчною політикою. Тому то в останній революції прийняли участь далеко ширші верстви народні, ніж то було в попередніх повстаннях. Проти Кармони повстали не тільки окремі військові частини, але й інтелігенція, студентство та значні маси робітничого населення найбільших португальських міст — Лісабона та Оporto.

Повстання почалося 4-го лютого в Оporto і тільки на третій день перекинулось до Лісабона. Скільки можна зазриміти по розбитих, окремих інформаціях, між вождями революції, між якими були люде різних напрямів, не було повної згоди, а мабуть не було й ясного плану. До того ще придалось старовинне так би мовити притаманне суперництво, що одавна існує між населенням Лісабона та Оporto, яке дуже перешкод-

жало спільній акції революціонерів. До революціонерів пристала національна гвардія та деякі інші військові частини, але Оporto та Лісабон — морські порти, а флота зосталась вірною диктатору, і це вирішило справу на його користь. Кармона жорстоко роздав повстанців спочатку в Оporto, а потім у Лісабоні. Жертви нараховують тисячами, де-які будинки та вулиці в названих містах тяжко постраждали.

Використовуючи перемогу над революцією, португальський диктатор ще міцніше затягнув у державі реакційного вузла. По цілій Португалії вжитошено стан облоги, шашлють арешти, обшуки та висилки; професійні робітничі організації розпущено, які будь забастовки заборонено законом, військові частини, що не були цілком певними за час повстання, розформовано і т. и.

Революція йшла під дуже уміркованими гаслами. Повстанці вимагали лише поновлення чистоти конституції та відновлення нормального республіканського ладу. Диктатор Кармона протиставив цим гаслам не якісь принципи, чи інтереси країни, а просто — голу силу та персональне честолюбство. Таке протиставлення не може проминути без гірких наслідків для престижу диктаторської влади. А до того своєю жорстокістю Кармона завдав дошкулив широким народнім масам. Тому тяжко було б приректи йому довше урядовання в Португалії. Навпаки після цієї революції, яка одзначається од попередніх оперетних розрухів, пролитою кров'ю та людськими жертвами, мабуть таки демократичні елементи цієї країни будуть посилені, бо кров та жерви ніколи не загибають марно.

МИТНИЙ СОЮЗ ЛАТВІЇ ТА ЕСТОНІЇ.

Кількаліткі пересправи між Латвією та Естонією про об'єднання економічного та фінансового життя обох країн, приблизно місяць тому дійшли до доброго кінця, а тепер договора уже ратифіковано парламентами обох прибалтійських держав. На основі цього договору обидві держави на протязі трьох літ мають перевести усі потрібні підготовчі праці, після яких Латвія та Естонія стануть єдиною митною територією з єдиною фінансовою та економічною політикою, що буде регульована в майбутньому спеціальною інституцією, складеною з представників обох держав.

Цього об'єднання чекали вже давно. Між Латвією та Естонією не було ніяких елементів для сперечання. Дрібні кордонні справи було по доброму вирішено на самому початку існування цих держав, національно вони розмежовані як найліпше самою історією, закордонна політика та відносини до сусідів у них ті самі. Економічні інтереси диктовались однаковою для обох приналежністю до Балтійського басейну. Внутрішньополітичні — означаються майже ідентичною в обох державах республікансько-демократичною конституцією.

При таких умовах легко було прийти до думки про митне об'єднання та перевести цю думку в життя. Тим більше, що таке об'єднання чи стане воно переходовим шаблем до об'єднання чисто політичного, чи ні, — але політичні вигоди воно дасть обом державам з першого ж дня свого існування, збільшивши їх міжнародну вагу, повернувши до них увагу і повагу всіх міжнародних чинників, що дбають про замирення Європи та добру згоду й лад серед її народів.

Російські газети, повідомивши своїх читачів про це об'єднання висловили переконання, що Латвія та Естонія тим самим виявили своє зневірря до свого самостійного існування і виявили тим своє бажання приєднатися у майбутньому до більшої чи то до великої єдності, якою свого часу стане оновлена Росія. Нам здається, що митний союз Латвії та Естонії означає не наближення до сучасної чи майбутньої Росії, а віддалення од неї, він спрямований не на схід, а на захід, не на зменшення своєї опорної сили, а на збільшення її. Російські емігранти цього не зрозуміли, за те дуже добре зрозуміли більшовики, бо враз за ратифікацією договору про митний союз Латвія та Естонія припинили обидві пересправи з СССР про так званий гарантійний пакт. У своєму митному союзі ці держави вбачають більше гарантії од нападу зо сходу ніж в усіх гарантійних пактах з червоною російською державою.

Л И С Т И З К И В А .*)

I

1926 року, августа 29-го дня.

Премного уважаемий пане N... N... Получаю от тебе листа и радію и также и моя семья радіе тобою що ти пишеш нам листа. Ох, пане першим делом жизнь паша не годиться ни к чорту очень живеться пугано так пане нас женут и плакать нам недают повесть моей совести що ей Богу побросив би це все но маю семью и жить хочеться и дальши нема куди що казать. Як то кажуть що за рижима було нам погано но ці люди брешут гади собачи сейчас 40 раз хуже рижима. Я за рижима мав гроши в каси а тепера по-вириш куска хлеба доладного не можна попоисти... наших хлопцев багачко попереходили в партию... Но багачко попереходило їх иза ради службы, дальши ти пишеш за убийство, да, говорят у нас, що действительно убитий; що чи разговоры украински, да, и учатся и говорят по украински, даже понимаешь что и евреи, и то здорово выговаривают на украинском языке, а думают чортову думку по-перш ти пишеш що пугано жить там, а но братику, щоб ти знав і а Украини як живеться из своими братами то и жить нехочеться бо брати оці лучше соби бажают чим Украинцам. Що касается дороговизны і а всі продукты и мануфактуру, то здорово подорожало а жалованье малое 50 руб. на місяць и живи як хочешь. Велики грабизни идуць и квартирни и по дорогах и по карманой выгрузке и так дальши уже газети пишут что польски ероплани роблят маневри над С. С. Ф. Р. и так багачко наших войск выехали з маневрами на фронт. Щоб ти приїхав до нас и подивився порядки то повериш треба уникать и не оглядаця и вот що у нас робляця в нашей федеративной республике тут знаеш ждем та й ждем что своими братами приїхав в гости хай на 1 місяць а там будемо бачити що буде робияця а жизнь стає все дороже и дороже. Ще понимаешь де той узьявся Китай та одийняв у нас дорогу и все стало здорово і дехто нивирвиця та все наши шкури тягне коли б уже так зробит щоб були наши шкури цили и спок йні щоб тоби написат... (слово нерозібрано. *Ред.*) то побачимо дальш як це воно буде. Я тоби тоди все подрібнише напишу а зараз же получил твое и сейчас пишу и тоби. Кланяещя моя вся семья и желасмо тоби и твой половине всего хорошего пиши только буквы став як треба а то здорово треба составлять. бувай та думай як ми живем и здорово охкаємо и недают нам ничего пиши пиши ожидаю и тебе и листа и помочи якои нибудь.

II

1927 року, Сичня 23.

Примного уважаемий друже N... N... шлемо тоби і твои дружини привіт од себе и од своего семейства, поки живемо слава Богу благополучно все дорого ходу нема никуди получаю я поки платню в місяць 55 руб. 80 коп. больши а ни копійки ссмыю маю из 6-ти душ живи як хочешь, прошу поки вибаченя, що я тоби так довго неписав поверишь що живу очень пугано. Як чуть маю трохи свободного одпочинку то зараз иду в лис из жинкою и ношу дрова и повериш N... N... що так сильно важно живеться то и дихать нехочеться дальши пишу тоби що дити ходять в школу у по украински, все у нас поукраински в церкви тоже перше править украинский піп, а тоди славянский піп і так удвох служатъ..... Нам непар-

*) Додержуємо правопису оригіналу.

цейцям живеться дуже пугано мучат до вищої степені нічого не сказати і нігде непоговориш все підслухують, али нічого нахай слухають може якось воно буде, дороговізна здорова житня мука 1 р. 50 к. 1 пуд, біла мука 4 р. 1 п. овес 1 р. 45 к. 1 п. сало 50 коп. 1 ф. гарне мясо свенин. 30 к. ф. ялови 26 к. сіль столова 5 к. 2 ф. крупна 2 к. картопля 1 п. 60 к. 1 метр ситцу 40 к. бумажной мануфактури 1 метр 70 к. більш рубля. сукно 1 метр от 3 р. і до 15 р. і унас тепера так жидив билше служити чим наших украинцив понимаеш вони тепер тақ говорять по украински що і наче справди не жиди у нас бивших завидуючих всіх поувольняли и так хороших робитників а все партийци и комсомоль ето щоб ти побачив хто у нас служить из еврейської націй то прямо перехрестися и тикай вони и шкоду роблять и все неявляються на службу то нічого, а понимаеш як наши непартейци що зроблят то не допускают до роботи и увольняют прошу тебе N... N... будь ласка пиши скільки можна я буду дават ответ я оце твое письмо, як раз одержав на святки спасиби тобі що ти поздоровляеш меня и мою семью також и тебе поздоровляю и твою дружину ожидаю ответа и може самого тебе бо у нас говорят що скоро щось буде.

« Д Е Р К А Ч І . В О Ю Ю Т Ь *) ».

Редакція одержала з місць кілька листів про те, що хтось розпускає по селах уперті чутки про війну. А один дописувач так прямо запитує редакцію: — «Скажіть, чи йде вже війна, чи ні?».

Що на таке запитання відповісти?

Сказати би, що ми тут у Харкові ще нікому війни не оголошували, так не повірять.

Скажуть, що ми обдурюємо.

Сказати, що війна й справді йде, значить сказати неправду, бо ніякої війни ми ще ні з ким не ведемо...

Он Деркачі (велике село, всього за 12 верстов від Харкова) краще розв'язали питання про війну.

Вони вже воюють...

Ми тут сидимо у Харкові і спокійненько готуємось собі до перевиборів рад. Спокійно, очевидно, готується до них і Деркачівський Райвиконком і зовсім не підозріває в деркачівських громадянах такої войовничости.

А вони ж воюють, аж гай гуде. Гармати у них стріляють, аероплани літають, п'ятьсот тисяч поляків і румунів перейшли кордон і... нищать до ноги комуністів і незаможників, комуненят і комнезаможенят.

Одним словом, війна в повному розгарі. Ми маємо вже й воєнний бюлетень з фронту за останні три дні, звичайно усний.

Деркачівці, по-перше, уже здали Севастополь еспанцям (?).

Деркачівці, по-друге, збираються віддати полякам Київ («От-от, цими днями впаде!»).

Деркачівська баба Палажка передавала деркачівській бабі Парасці на базарі на вухо, але так, щоб чули й усі інші перекупки, що комуністів обов'язково виб'ють усіх.

Баба Параска на це відповіла:

— Так ім, сукиним синам, і треба...

По-третє, маємо такі відомості.

Заходить баба до хати. Дивиться, ікон немає.

*) Подаємо з «Вістей» ч. 24 частину з фельетону Л. Лісового, такого цікавого для характеристики сучасних настроїв на селі на Україні. «А звідки чутки йдуть?» Відповідь ще простіша: треба совітському фельетоністові тільки вдатися до войовничих промов Бухарина та Ворошилова, які видно потрапили на добрий ґрунт...

— Ви комуністи? — питає.
— Комуністи...
— Так вас оце будемо вибивати. Вас і неможлики!
— За що?
— Та за те, що ви комуністи й неможлики.
— А хто ж буде вибивати?
— Як хто? Війна! Війна ж он іде. У нас усі про це говорять!...
— Оце лиха година! А ми й не знаємо. А хто ж це каже?...
— Та хто ж там. Он баба Параска... Та ще баба Палажка... Та Клим...
Та Герасим... Та Яшко... Та всі кажуть!..

Ну, товариші, деркачівські комуністи й неможлики, значить і, справді, на вас погибель надходить. Покиньте ви готуватись до перевиборів рад та тікайте краще до нас у Харків. Хай Деркачі дістануться ворогам, а ми вже якось тут у Харкові разом будемо одбиватися. Тут і Григорій Іванович Петровський і Влас Яковлевич Чубар, і ще кой-хто є. Може й одіб'ємось якось спільними силами. А коли вже загинати прийдеться, то краще разом. А не так, щоб, як ті татари, лежачих нас брали...

*
* * *

А в тім жарти жартами, а щось і серйозне треба сказати.

Кому ото корисно такі чутки розпускати?

Відповідь проста. Перед виборами рад глитаїня й крамарі пускають провокаційні чутки, щоб, тим самим залякати легкодухих і затуркати темних.

В перевиборчій роботі треба ясно й просто роз'яснити, звідки ці чутки йдуть і кому вони корисні.

Л. Л і с о в и й.

Хроніка.

У ФРАНЦІЇ.

— Росклад служб Божих. 6-го березня відбудеться св. служба Божа в Шалеті. — 12 березня, для бажаючих говіти, постова відправа о 6 год. веч. в Парижі. На другий день 13 березня о 10,30 ранку год. св. служба Божа в Парижі.

— Український духовний концерт в Парижі. В неділю 27 лютого в укр. правосл. церкві відбувся другий в цьому сезоні духовний концерт. Програму концерту складався з двох частин. В першій частині були колядки, а в другій пісні молитовного характеру. Керував хором О. Чехівський. Такі концерти являються безумовно відатним явищем на еміграції і бажано було б, щоб хор на майбутнє йшов по шляху удосконалення у виконанню та обробленню українських пісень.

— Від'їзд проф. Шульгина. Проф. О. Шульгин, після двохмісячного перебування у Парижі, виїхав у неділю 27 лютого до Праги.

— Доклад д-ра Л. Чикаленка в Об'єднаній Українській Громаді. 26 лютого відбувся виклад д-ра Л. Чикаленка на тему «Русь» і «Україна». На початку свого викладу д-р Чикаленко висловлює думку, що не від того, як наука розв'язує питання про походження цих термінів, залежить вирішення проблеми української нації і державності. Факти не лише останніх років показують, що існує певна територія і певний народ з назвою «Україна», «українці». І майбутнє цього народу та його землі буде таким, яким його створять, ті

численні обставини, які на то впливають. Найправильнішим поглядом, на думку автора, є погляд висловлений колись п. П. Струве авторомі, коли той запитав у нього думки про майбутнє російсько-українських відносин. «Все буде зависіть оть реального соотношенія сил».

Переходячи до змісту свого викладу, п. Чикаленко, заглиблюючися в історію, цитуючи літописи і посилаючися на дослідія різних учених доводить, що немає зараз в науці усталеного погляду на походження терміну «Русь». З певністю можна сказати, що він на зорі нашої історії прикладається до землі полян, до трьохкутника межі Дніпром та річкою Рос'ю. Ця назва переходить з поширенням держави полян — Київського князівства — на всі опановані ним землі, спочатку в південних краях, а потім і на північ. Переходить вона з значінням політичним, а не етнічним. Всі підданці Київської держави були «руськими», себ то приналежними «Русі», але тільки кияне та близькі їм етнічно-племена називали себе «руськими», як-то доводить нам «Русьна Правда». Літопис показує нам, що під назвою «Русь» в тісному розумінні відоме тільки князівство Київське, і інші країни мали інші назви. Північа ж Мосювля виступає завжди під назвою «Залесья». Назва «Україна» появляється в літопису з XI-го віку. Всі теорії з приводу її походження не мають на думку референта солідного обґрунтування. Розуміти назву «Україна», як синонім «країна» видається найбільш правдоподібним, тим більше, що в літопису часто один термін другий замінює ся. Термін «Україна»

як змінений «україна», видається референтові мало обґрунтованим, бо для цього треба пояснювати його мовою московською між тим, як теж мін цей з'являється на Прабоберсжжі, а ні укр., ні польська мова не мають подібного слова для означення «пограниччя». Термін української мови «кацап» теж не можна пояснити московськими словами «как цап», бо це слово взяте від татар і значить — «різник, живоріз». Існує погляд, який виводить цю назву від назви якогось народу. Дійсно ми знаємо слов'янське плем'я на річці Одрі, плем'я укрів в VIII-IX віці. Але хоч ми знаємо, що певні терміни, як «словени» та близькі до нього, відомі нам і в околицях Новгороду і на Закарпатті і коло Адріатичного моря, хоч ми і знаємо термін «серб» і коло Берліну і теж коло Адріатичного моря, все ж дуже важко при сучаснім стані науки встановити якісь певні зв'язки та погляди на походження та поширення цих теж мінів.

Із занепадом Київської держави коли політичні зв'язки між окремими її провінціями перериваються, ми бачимо, що щезає і термін «Русь» в центральній Україні в значинні етнічному лишаються тільки в значинні релігійному. Віра «руська» в протилежність вірі «польській». І відовлюється цей термін в XVII столітті московським князівством після об'єднання його з Україною і то тільки в значинню політичнису. Термін «Русскій» прикладається до всіх народів чи то жидів чи татар чи й українців — підданих нової «Російської» держави. По закінченню реферата розпочалися жваві дебати. П. Клімко висловлює погляд, що для правильного розуміння національних відносин межи українцями та росіянами важко було б прослідити той момент, з якого українці починають почувати себе окремим народом від московського. У відповідь на це п. Чикаленко ставить пита. ня, яке на його думку більш важливе, а саме — «чи почувалася коли небудь взагалі єдність між Московією та Україною?». Докладчик відкидає це почуття якої

будь чи то етнічної, чи культурної єдності, наводючи факти з боротьби Москви («Залесья») з Київом за Андрія Боголюбського і пізніше, а цитуючи Флетчера, показує, що в Московії за часів Ів. Грозного Українців вважали зовсім чужим «німецьким», «татарським» народом під назвою точнішою «черкасів» і цей термін для означення українців ми завжди здибаємо в московських джерелах в добу заселення Слобідської України. Цей термін і досі ще вживається російською мовою для означення української породи сірого рогатого скоту... Трохи юморувні в дискусію п. Попенко, «малорос» з Херсонщини, який своїми вигуками з місяця, а потім і в дебатах викликав щирий сміх всієї аудиторії.

— Громада в Шалеті 22 січня відбулися урочисті збори Громади, присвячені роковинам оголошення незалежності Української Держави. Відкрив збори голова Громади п. Татаруля короткою промовою, в якій пропонував згадати і вшанувати вставанням пам'ять Покійного Головного Отамана, який найбільше спричинився до того, що проголошена 22 січня 1918 року незалежність Української Держави і після стількох пережитих катастроф не завмерла, а набірає все більшої і більшої реальности. Член громади п. Бацуца виголосив реферат, присвячений цим роковинам. п. Татаруля накреслив стисло військові операції за той час. п. Карбовський прочитав кілька власних віршів. На прикінці відспівано заповіта і гімн. В товариських спогадах про цей великий день збори затягнулися далеко за північ.

— 29 січня в м. Монтаржі у «Salles des Fetes» Союзом Французських Комбатантів великої війни була виставлена опера «Фауст», в якій по запрошенню цього союзу прийняв участь наш хор під орудою п. Ковгана. Крім участі в опері хор дав концертний відділ з національними танцями. Бездоганним виконанням пісень під вмілим керуванням п. Ковгана і

чудовим українським убранням, хор зробив на слухачів французів, яких було коло 3.500 душ, велике вражіння, за що був нагороджений громом оплесків.

— 6 лютого відбулися піврічні загальні збори членів Харчового Кооперативу при Громаді. На порядку денному було: відчит за минуле півріччя з 3. VII. 26 р. по 29. I. 27 р., вибори нової управи Кооперативу і розподіл прибутків. Баланс кооперативу на 29. I. 27 р. Стан чинний: 1. Готівка в касі — 3.328 фр. 10 с.; майно — 2.651 фр.; дебітори — 6.470 фр. 90 с. — разом — 12.450 фр. Стан довжний: Кредитори — 2.864 фр. 70 с.; паї — 3.045 фр.; відсотки — 431 фр. 75 с.; запасовий капітал — 176 фр. 85 с.; основний капітал — 1.465 фр.; чистий прибуток за час з 3. VII. 26 р. по 29. I. 27 р. — 4.565 фр. 70 с. Зборами затверджено такий розподіл прибутків: 1) на бібліотеку — 200 фр.; 2) основний капітал — 390 фр.; 3) запасовий капітал — 780 фр.; 4) відсотки на паї — 2.796 фр. 70 с.

— Для вшанування пам'яті Покійного Головного Отамана С. Петлюри збори постановили заснувати дві стипендії Його імені в місцевих жіночій і чоловічій коледжах, на що асигновано 400 фр. з прибутків відчитного півріччя і 400 фр. з біжучого півріччя. Стипендії ці призначені для дітей членів Громади сина ген. Сварики і дочки п. Якубовського.

— Крім того Управа Кооперативу витратила на протязі відчитного півріччя на різні культурно-освітні потреби, допомогу хорим членам Громади, пошиття костюмів для хору то-що коло 2.500 фр.

— На друге півріччя Управа Кооперативу обрана в такому складі: з старого складу управи увійшли голова п. Вержбицький і член Бацуца, новим членом обрано п. Чистосердова.

— Оден-ле-Тіш. 13-го лютого місцевим драматичним то-

вариством було виставлено «Хмару». Завдяки артистичному умінню режисера п. Лагошина, а також організаціїсму хисту Голови гуртка п. Упиренка — вистава пройшла ліпше, чим того можна було сподіватись та зробила приємне вражіння не лиш на присутніх гостей французів на чолі з мерсм міста та комісарсм поліції, але й на місцеву українську кслюнію. Полишаючи на боді приємне загальне вражіння, а також артистичне уміння та заслуги деяких аматорів в тій виставі, треба зауважити, що в ролі Грцицька, жидівського наймита, хоча й проведений в де-яких мсментх бездоганно, — а особливо в ролі корчмаря Ізраєля, було забагато шаржу; хористи не були зіспівані, чому й мсменти співу трохи вражали присутніх, танці пройшли слабенько.

Треба сподіватися, що на ці дефекти в майбутньому буде звернено увагу і вистави інші, до впорядкування яких всі мають охоту, зроблять ще приємніше вражіння. В виставі прийняв участь також місц. музичний укр. гурток, яким виконано було досить гарно та організовано де-кілька річей, а також провід до співу.

Життя громадське пішло жвавіше, завдячуючи невтомній праці голови Громади п. Хохука, а також і громадянській свідсності громадян. Не помітьо тих сварок та розбіжності на тлі політичного життя, які спостерігаються в інших колоніях українських. Тут всіма громадянами свідсмо кладуться маленькі, але необхідні цеглинки до відбудови своєї державности.

15 лютого в помешканню протестантської церкви відбулась св. служба Божа. Велику заслугу перед парафією має п. Башинський, голова Церковної Ради, як також й всі члени осганньої. Парофія нараховує до 100 членів. Має власні ризи, придбає й на пожертви парофіян та вишиті старцям місцевого жіночого товариства, скроменький, але дуже гарний переносний іконостас і інші приладдя до богослуження. В своїй

більшості коли не рахувати Вілдерю та Люксембурга, які теж входять до складу парафії Оден-Ле-Тішської, парафіяне ставляться уважно до церкви та в своїх обов'язках до неї ретельні.

— **О м е к у р.** 16-го лютого в помешканні Громади відбулась св. служба Божя.

— **К н ю т а н ж.** 13-го лютого в помешканні протестантської церкви відбулась св. служба Божя та було охрещено українськими рідинами шестеро дітей.

Богу дякувати стаємо і ми помаленьку на ноги. Після перевиборів управи все пішло по інакшому. Громадяне наші заврушилились, забалакали, силкуються щось зробити, над чимсь задумуються. Хоч правду казати таких вже великих позитивних наслідків праці нової управи і не видно, але вже одне те, що управа зуміла розбудити громадянство, примусила його прокинутися, і за те мусимо її подякувати.

Не знаю чому це приписати, чи просто випадкові чи тому, що в Управу вибрані молоді нові люде — їй вдалося згуртувати біля себе майже все національно-свідоме громадянство. Я підкреслюю — національно-свідоме, а не тих осіб, що на кожному кроці кричать про свою «щирість», а як тільки торкнеться 5 фр. членського внеску, то у таких національно-свідомих все раптом зникає. Не можу також і тих рахувати за національно-свідомих, у котрих ступень щирости міряється ступінем посади. Таким особам у Громаді не місце, та вони цей самі зрозуміли і оден по одному тихесенько залишають Громаду.

За ці пару місяців існування Управи вона зуміла збільшити число членів до 4 півсотні, а через це поліпшився матеріяльний стан Громади. Крім цього засновано при управі Громади «Фонд Допомоги» та Ощадно-Позичкову Касу, котра має свою управу; до складу її ввійшли п.

Лоскін — Голова, п. Миронович — секретар, Біленький — Секретарь. Маємо також драматичний гурток під режисурою п. Свідерського, відомого аматора драматичного мистецтва. Гурток діяльно готується до святкування пам'яті Тараса Шевченка.

Управа також робила заходи що до організації нашого жіноцтва в «Союз Українок», але на превеликий жаль так нічого й не вийшло. Цікаво тільки те, що ще заздалегідь Голова Громади п. Афнер балакав з приводу утворення «Союзу Українок» та відкриття останнім дитячого садку майже з кожною жінкою окремо і всі, як змовилися, казали: «так, так, дійсно, це необхідно. Бійтесь Бога у нас тут біля чотирьох десятків дітей, з котрих до садку мусить ходити майже половина, а ми ні чого не робимо. Ні це треба, конче треба», і от було запрошено все жіноцтво на організаційні збори, а прийшло — ...5 осіб. Але я гадаю, що ця ідея, хоч вона не пройшла зараз всеж мусить бути проведена в життя пізніше, це вимагають зробити обставини нашого емігрантського життя:

Слід ще відмітити, що з пару тижнів тому назад приїздив до нас Секретарь Генеральної Ради Союзу Укр. Емігр. Організацій у Франції п. Добровольський, котрий гостював у нас де-кільки днів і дав всебічні інформації що-до сучасного політичного стану на Україні та на еміграції, а на цих днях чекаємо п. Ємця, котрий, гадаю, теж прогостює у нас кілька часу і дасть кілька концертів.

Нечуй-Біда.

— **Л і о н.** Готуємося до свята Шевченка, яке має відбуватися 12. III. с. р. Програма свята: реферат, декламація, бандура (п. Рябовол) і т. и. 13 березня у неділю відбудуться загальні збори для перевиборів Ради Громади. Отже не дивлячися на всі удари та безробіття наша Громада тримається купи. Що-до «Просвіти», яка утворилася тими, що не хотіли визнати принципу самоетійности

України, то зараз вона цілковито розбилася, бо свідомо частина її, побачивши, що друга частина є просто негідний малоросійський матеріал, приєдналася до Ліонської Громади. Таким чином Ліонська Громада придбала дуже цінних людей як напр. п. Овсієнко і талановитий режисер драматичного гуртка п. Самохвал. Отож є це гарний почин дійсного об'єднання в м. Ліоні і запорука розвіту Громади.

П. Чик.

*
* *

— Засідання Президії Комітету для вшанування пам'яті Симона Петлюри в Парижі. 18 минулого лютого відбулось засідання Президії Паризького Комітету для вшанування імені Симона Петлюри. В засіданні приймали участь, крім гучесних членів, ще голова міжорганізаційного Комітету у Празі проф. О. Шульгин та заступник голови того ж комітету проф. А. Яковлів.

Комітет ухвалив видати виготовлену у французькій мові книжку проф. О. Шульгина «

Книжка уявляє з себе солідно і бездоганно виконану працю розміром біля 10-12 аркушів друку. Видати цю працю бере на себе одне з найбільших французьких видавництв. Постановлено крім того виготовити медаль пам'яті С. Петлюри, карту-листівку і маленький значок «Тризубу». Для видання картини-листівки вирішено звернутись до наших малярів з проханням виготовити для цієї цілі портрет Небіжчина. За прийнятій проєкт буде видано грошову премію.

Для музею і бібліотеки імені С. Петлюри вирішено підшукати помешкання та закупити обстановку кімнати, в якій жив останній час покійний С. Петлюра. До бібліотеки від українських видавництв надходять книжки і вже приступлено до упорядкування її та до заведення каталогу.

— Від'їзд проф. А. Яковліва. 24 лютого проф. А. Яковлів виїхав з Парижу до Брюсселю, де він приймає участь, разом з п. Д. Андрієвським, як делегат від українського Товариства Ліги Націй на конгресі міжнародної унії Товариств Ліги Націй. Серед питань, які конгрес розглядає в цю сесію, мається одно для нас дуже важливе, це питання про національній меншості. З Брюсселю проф. А. Яковлів повертається до Праги.

— Об'єднана Українська Громада у Франції. На 5 березня ц. р. в суботу призначено Управою Загальні Збори Об'єднаної Громади. На порядку денному цих зборів крім інших справ мається також справа виборів делегатів на 4-ий з'їзд Українських Емігрантських Організацій у Франції, що відбудеться в днях 16, 17, квітня ц. р.

— Розшукують. Миколу Лисенка і Михайла Лисовика з армії УНР розшукує Андрій Кульчицький і просить озватися на адресу: Andre Koultchitzky. Usine Schneider. Champagne-sur-Seine, (Seine et Marne).

У ЧЕХІІ.

— Товариство прихильників книги в Празі. В початку біжучого року організувалося в Празі нове українське Товариство — «Українське Товариство прихильників книги». Метою Т-ва є сприяти розвитку української книжки. Для осягнення цієї мети Т-во має: 1) видавати періодичні органи та річні дружки в галузі українського книгознавства; 2) уряджати засідання Т-ва з доповідями й дискусіями; 3) скликати та наради з'їзди в справах, звязаних з книжною продукцією та поширенням книги; 4) організувати книжні вистави, бібліографічні бюро, бібліотеки, книгарні, книгобірни; 5) уряджати лекції та курси з галузі україн-

ського книгознавства; 6) входити в зносини з різними аналогічними установами як українськими, так і чужоземними; 7) вступати в члени науково-культурних об'єднань; 8) уряджати конкурси, призначати премії, нагороди й т. п.

Головою Т-ва вибрано проф. С. Сірополка, заступником голови й скарбником Є. Вирового, секретарем Ю. Тищенка (Ю. Сірого). За дуже недовгий час свого існування Т-во встигло вже організувати кілька засідань, на яких членами Т-ва предложені були дуже інтересні доповіді, а саме: проф. Д. Антонович «Культура Юр. Нарбута й містечтво нової української книжки»; проф. В. Біднов — «Українські релігійні видання за час революції»; Є. Вировий — «Українська книга за час війни й революції» і, як продовження цього доклада — «Українська книга на Радянській Україні». На ближчі засідання зголошені доповіді В. Січинського — «Українське мистецтво за 10 років» і Л. Биковського — «З чеської бібліографії».

Засідання відбуваються в помешканні чеського університету в аудиторіях «Клементинума». По докладах відбуваються жваві дискусії. Під час засідань раз на місяць улаштовуються виставки нових українських книжок, що вийшли за останній час на еміграції, на Західній і на Советській Україні. На першій такій виставці виставлено було до сотні нових книжлк.. Урядження таких щомісячних виставок треба особливо вітати, бо вони дають змогу ознайомитися, хоч поверхово, з такими виданнями, яких при тутешніх умовах еміграційного життя часто неможливо навіть побачити.

— Українська секція при *Hospodarski Jednote pro Slovansku Vychod*. З початку біжучого року при *Господарській Єдноті* для Слов'янського Сходу у Празі утворилася Українська Секція. В січні і лютому в секції уряджено вже було кілька докладів. З докладами виступають здебільшого професори й доценти Української *Господарської Академії* в

Подєбрадах: К. Мацієвич, Б. Іваницький, Бочковський й інші. Доклади читаються по українськи і почати по чеськи (виклад п. Бочковського на чеській мові через хворість докладчика не відбувся). Відвідують доклади і Чехи, і Українці. Доклади або витяги з них друкуються в органі *Єдноти «Vestnik Hospodarski Jednoty pro Slovansku Vychod»*.

Головою «Єдноти» є проф. Ма-тоушек, щирий прихильник українства.

Курси українських національних танців. В початку лютого відкрилися в Празі курси українських національних танців. Спочатку робилися заходи заснувати курси в ширшому масштабі при Українській Студії Мистецтва. Але з огляду на те, що Студія через припинення субвенцій від Міністерства Закордонних Справ має ліквідуватися, наміри ці не здійснилися. Тепер курси мають цілком приватний характер. Навчання переводиться в помешканні Студенського Дому під керівництвом п. Головка, бувшого учня відомого українського артиста-балетмайстера Авраменка. На курси вписалося вже зараз більш 30 учнів. П. Головко недавно з великим успіхом виступав на вечері, улаштованім Укр. Республікансько-Демократичним Клубом, в надзвичайно гарному танці «Чумак». Треба сподіватися, що він зуміє передати й своїм учням ту надзвичайну легкість, шляхетну грацію і типові рухів, з якими сам виконує наші національні танці.

В ПОЛЬЦІ.

— З організаційного життя української еміграції у Польщі. В останньому часі в організаційному житті української еміграції у Польщі знову дається зауважити певний поступ. Розуміючи, що на еміграції «в єднанні сила», Український Центральний Комітет у Польщі відкрив цілий ряд своїх нових відділів. Між ними: в Любліні (керovníк відділу В. Со-

ломко, заступник О. Коломенський, секретарь Б. Іванівський), в К о в л і (керovníк відділу — п. Доманицький, заступники — В. Присяжнюк і О. Каложний, секретарь — І. Топоровський), в Р е й о в ц ю (керovníк — Ю. Тисаревський, заступник — С. Михайлютин, секретарь — Ю. Огородник), в Б и т к о в і (керovníк — Є. Нікітін, скарбник — С. Рудичів, секретарь — П. Бровчук). Збільшено також і кількість уповноважених У. Ц. К. в різних нових осередках, де перебуває наша еміграція. Так, напр. на Зборовський повіт уповноваженими У. Ц. К. є п. Яковлів, на Збаразьський повіт — Я. Водяний, на Кременецький повіт — В. Мачушенко, на Рівенський повіт — Д. Ковпаненко, в Бендзіні — І. Наріжний, в Альбертині — К. Шкода, в Петрокові — П. Черненко. Одночасно вживається заходів над організацією нових представництв і відділів в різних більших і менших осередках скупчення нашої еміграції в Польщі. Коли взяти на увагу те, що кожне представництво, незалежно від того, чи то є відділ, чи теж уповноважені У. Ц. К., перебуває і працює в тісному контакті з У. Ц. К., являється виразником потреб, заступником правних та ин. інтересів об'єднаної ними еміграції, провадить культурно-освітню працю, яку в найгіршому випадку характеризує, хоч би українська читальня, — то стає зрозумілим, що кожний новий відділ, кожне нове представництво У. Ц. К. на місцях являється завжди цінним придбанням в організаційному житті нашої еміграції у Польщі.

— ий.

— Реферат Мегика. 19 лютого на суботній збірці в Укр. Студентській Громаді у Варшаві член її п. П. Мегик прочитав досить широкий реферат на тему. «Українське мистецтво в 18, 19 і на початку 20-го століття». В своєму рефераті шановний референт, студент Академії Мистецтв у Варшаві, дав вичерпуючий огляд українського малярства, почина-

ючи від Д. Левицького, В. Боровиковського і кінчаючи на сучасних його представниках, як старших так і молодших. Реферат був ілюстрований великою збіркою старанно підібраних репродукцій картин майже всіх малярів, характеристики творів котрих торкався референт.

— В православній церкві при інтернаті студентів теологів Варшавського Університету дозволено митрополитом відправляти службу Божу два рази на тиждень українською мовою.

— В Українському літературному гуртку у Варшаві. на останніх зібраннях відчитали реферати: п. Ільницький на тему: «Національні меншості у Польщі» і п. Побулавець — «Мистецтво».

— Українська Національна Громада в Закопанім. Не вважаючи на те, що офіційальні вибори президії Української Національної Громади в Закопанім відбулися в Закопанім в січні 1926 р. однак треба рахувати за початок Громади в Закопанім час зліквідування там Американської Санаторії (УМСА) в літі 1922 р., керovníком якої був д-р Модест Левицький і в якій переважно лікувались українські емігранти. Як всі українські емігранти, які залишилися в Закопанім по ліквідації санаторії, так всі ті, що пізніше в Закопане приїздили на працю, уявляли з себе цілий час одне ціле, одну сім'ю, один український гурток, у всіх була одна думка, бажання й ціль і політичне «Вірую» — національні ідеали українського народу, з його найвищим імперативом Української Самостійної Держави. З самого початку існування Громади, до її припинення (яка сталася через виїзд з Закопаного влітку 1926 г. Голови Громади і через смерть секретаря сотн. Рожка-Орлянського) головним осідком Громади був «Гранд Отель Тут находилася «Рідна Хата», бібліотека, улаштовувалася домова церква, на час приїзду священника, запрошеного укр. емігран-

Тами, для відслуження треб, сюди збирались завжди емігранти замешкалі в Закопанім, тут відбувались зібрання Громади, співанки, звідсіля вирушали екскурсії в гори, тут улаштовувались різні свята, особливо різдвяні і великнодні, на спільне святкування яких збирались всі члени Громади, а опріч того запрошувалися і ті українці які приїздили в Закопане на якийсь час на відпочинок або лікування, а також чужинці, які прихильно ставились до національно-визвольних ідей українського народу, або були поріднені з українцями.

Українська Громада в Закопанім не була цілий час залегалізована місцевою владою, а тому здебільшого мусіли нав'язувати звязки через свого Голову Тікавого і членів громади.

Головною діяльністю Громади була інформація чужинців, що приїздили в Закопане, про державно-визвольні змагання українського народу, як рівно ж культурна праця над широким національним освідомтєнням українців, як замешкалих, так і прибуваючих до Закопаного. В сфері задоволення культурно-освітніх потреб місцевої колонії, як рівно ж з ціллю підтримати українську національну пресу і видавництва, передплачувалась вся емігранська преса, як рівно ж українські національні орґани, що виходили в Польщі, а також купувались майже всі нові видання. Всім українцям, замешкалим в Закопанім, давались читати газети, журнали, книжки з бібліотеки Громади. Громада відкликала і жертвувала на всі укр. народні цілі; до цього всіх українців приучували в Закопанім, хоч і були спочатку випадки відмови складати пожертви серед галичан, в таких випадках приходилось Громаді намовляти, просити, або просто вимагати в карнім національнім порядку. Опріч добровільних пожертв на укр. справи і народні цілі, Громада допомагала окремим українським емігрантам, які звертались до Громади за допомогою, як рівно ж тим, хто до Громади не звертався і не просив, але Грома-

да знала і мала відомости, що ті емігранти або укр. нац. організації потребують допомоги. Громада вписала своїх членів в Головне Т-во «Просвіти» у Львові і внесла за всіх членський внесок. З ініціативи Громади був запрошений і приїхав до Закопаного Наддніпрянський хор Котка, який дав три концерти і після останнього концерту було улаштовано прощальну вечерю, на якій був п. Котко разом із хористами.

Громада видавала живий журнал-альманах «Вигнанець», в якому писали статті, спомини члени Громади, провадилась також хроніка.

В імені Громади оголошувались в пресі різні протести, а саме проти постанов москалів на конференції у Варшаві, які в брутальний спосіб виступали проти української культури: мови, школи і т. д., як рівнож проти обвинувачень емігрантів-наддніпрянців в зраді національним ідеалам (напасти «Ради») і т. и. Громада посилала привітання укр. діячам ювілянтам, як рівно ж нац. організаціям і своїм побратимам в таборах у врочисті дні. Взагалі Громада пильно слідувала за культурно-політичним життям і на все по зможі своїх сил відкликала. З великим обуренням, піднесенням і жалем прийняли звістку про передчасну загибель Вождя Української Нації, Головного Отамана Укр. Військ С. Петлюри и на негідний вчинок большевицького агента Шварцбарта енергійно зареагувала, виславши найперше телеграму до Парижа із висловом співчуття і обурення на адресу дійсного ініціаторів злочину, який мав місце в Парижі 25 травня 1926 р. За кілька днів після цього з ініціативи Громади було вислано від всіх українців, замешкалих в Закопанім, співчуття родині Покійного і протест проти наклепів ворогів укр. народу. Копію співчуття і протесту відіслано було до укр. преси. Опріч того до польської, жидівської і української преси був висланий протест проти негідних виступів жидівської і правої польської преси

проти світлої пам'яті ідеолога укр. державности С. Петлюри, визвольної боротьби укр. народу і ділого українства. Нарешті були айбрані пожертви між членами Громади на пам'ятник Народньому Лицареві С. Петлюрі і ведення процесу і т. д.

Громада за час свого існування не раз зменшувала свою працю і взагалі не могла розвернути своєї діяльности на ширшу скалю, головним чином через перешкоди і переслідування з боку місцевої влади, яка кілька раз висилала емігрантів з Закопаного під конвоем, робила арешти, сажала до криміналу поодиноких осіб, по-яснячасно робила труси, складала протоколи і т. д. Все це разом гальмувало розмах і тероризувало активних емігрантів, але помимо цього всього жадна сила не могла порушити твердої віри в святість і в перемогу укр. справи, як рівно ж і не могла зовсім припинити культурно-національної праці, яка диктувалася розумом і серцем кожного вигнанця з рідного краю, який ясно собі уявляв, що не сидить він на чужині, лише виключно для того, щоб поїсти та краще одягнутися, а для того, щоб чим можна спричинитися до скоршої перемоги наших нац. ідеалів, звільнення України від окупаци чужинців, що лише може дати і волю і добробут і щастя українському народові, вільний розвій культури і могутність та славу Української Держави.

Михайло Кочегар.

З ПРЕСИ.

— « Ультиматум » до Харківського уряду. Голова Харьківського уряду Чубарь аяголосив на харківській окружній конференції КП(б)У свою чергову промову на названу вгорі тему, а в ній сказав і про деякі такі справи, за які потягає смертних до карної відповідальности Д У, а судить безпощадно червоный трибунал. Дозволимо собі в неї де-що зачитувати. Наговорившися доволі про петлюрів-

ську небезпеку та запевнивши всіх своїх слухачів, що одинокі більшовики розв'язують належно національне питання, що тільки вони правдиво «визволяють» Україну і до того роблять ще й її українізацію, зачитувавши навіть Леніна на доказ правильности і непомилности своєї політики, Чубар перейшов до обговорення «ультиматуму», який одержала президія ВУЦВК-ту. « Ультимат », як видно з промови, походить від « Українського Національного Комітету », що істнує на Україні, та розвиває свою діяльність у підпіллі. Цілого тексту «ультимату» Чубар не наводить. А зміст великої його частини передає так, що важко в ньому розібратися. Цитує дослівно в промові тільки де-які домагання законспірованої національної установи. Ось вони:

« Ми вимагаємо зі всіх посадна України аняти 50 відсотків жидів і москалів та призначити українців і надалі призначити лише українців; в складі членів ВУЦВК-ту, які в наркоматах, повинно пройти, хоч скільки чоловіка українців, котрі дійсно боролися за національне визволення; на чолі інституцій повинно бути 50 відсотків непартійних українців ».

Далі Чубар цитату урвав сакраментальним « і т. інш. » Цікаве було б все таки почути ще й інші домагання. Вже сам факт, що Чубар зважав за доцільне звернути прилюдно увагу на анонімовий будь що будь ультимат і до того на партійній конференції, докazuje, що до нього прикладає уряд не малу вагу, коли не вважав за доцільніше перейти над ним до порядку денного. Цитований Чубаром документ свідчить крім того ще й про те, що національні українські елементи там організуються та почують за собою неабияку

силу) коли важаться ставити харківському урядові аж ультимат за підписом національної установи. («Діло», ч. 35).

З ЧУЖОГО ЖИТТЯ,

— Проблема жидівської колонізації в Росії (?). п. Львович, член жидівської організації ОРТ, яка займається в СРСР справою переселення жидів на землю, зробив 14. II. 27 р. в Парижі виклад про жидівські колонії на Україні. Він побував на місцях в Криму, Херсонщині, Білорусі і т. п., все бачив на власні очі, говорив з колоністами, які на зовні виглядають справжніми селянами «мужиками», з їхніми агрономами-порадниками, не лише в господарських справах, а подекуди навіть і в сімейних, і виніс як найкращі враження, якими й хотів перекопати досить числену аудиторію. На його думку, справа перетворення містечкових жидів на хліборобів стоїть як найкраще і тому закликав закордонне жидівство до моральної та матеріальної підмоги. п. Львович казав, що за останні два роки утворилося 170 нових жидівських колоній з 10000 сімей — 50.000 душ, а всього за 6 років осіло на землю до 100.000 сімей. Це, каже він, невидане явище в історії жидівського народу та навряд чи таке бувало й в історії інших народів. За одну ніч, — з патосом казав він, — вирости ці колонії. Господарять жиди дуже добре: їхнє зерно премірується по виставках, мають трактори, риють артезіянські криниці (70 в Криму), ведуть інтенсифікацію господарства, розводять виноградники, сіють табак, заводять сироварні, гарбарні і т. п. Як зразок, оповів про одне господарство з 12 дес., яке на 2-ий рік вже дало 300 карб. прибутку. Живуть в добрих будинках, ціною часом по 1.100 карб. В колоніях є школи, почта, навіть радіо. Мова — жидівська, святкують

суботу. Відношення з боку укр. селян і німців добрі дуже. Ні одної темної плями на всій цій справі п. Львович не бачив (вірніше, що не хотів про це казати).

Оповідав, що є план посадити на землю ще 100.000 сімей. Що до земельного запасу, то коротко сказав у відповідь опонентам, що на Україні можна поселити ще лише 2.500 сімей та що в Криму є 200.000 десятин, але ця земля не добра. В Криму колонії концентровані, там колоністи себе почувають спокійно, бо скрізь свої люде, там вони у себе дома. Така концентрація потрібна скрізь бо це є запорукою безпечности. Одним словом п. Львович намалював таку картину, що краще не може бути, і лише опоненти ввели його з рівноваги, коли вказали на те, що він, малюючи картину, де «благодать і благотвореніє воздух», зовсім не подав ніяких цифрових даних. В дискусії проф. Укр. Господарч. Академії (в Подєбрадах, Чехія) п. С. Гольдельман, якому за браком часу не було дано змоги сказати все, що він хотів, спинився на тому, що в такому розвитку і добробуті жидівських господарств криється велика небезпека, бо, коли останнє на 2-ий рік вже дає 300 карб. прибутку, то селянське не давало й не дає такого прибутку, і такий контраст — небезпечний. А що ж буде з цього при зміні кон'юнктури? Проф. Гольдельман вимагав цифр: скільки душ в господарстві, скільки землі, який капітал вкладається, чи здають колоністи в аренду землі? Чи це, каже він, жидівська колонізація чи «Общество» по віддачі землі в аренду? А чи колоністи наймають робітників? Все це не показано в докладі п. Львовича. Багато й інших опонентів висловлювалося проти того малюнку, що показав їм п. Львович і майже в кожного висгунав страх за майбутнє; вказували на те, що це не запечена справа, що все це може зникнути враз, що всі умови, які сприяють колонізації випадкові, що перспектив жадних нема, що земельний фонд вичерпано, що селяне з України переселяються

на Сибір, що в «Росії» є до 50 мільонів селян, які мають по 3 десят.

В своєму резюме п. Львович намагався розвіяти вражіння, зроблене опонентами, й казав, що антисемітизм є всюди і що коли й будуть погроми, товшпершу чергу в Москві, колонії-ж будуть більш забезпечені. А нині треба використовувати момент, бо землю дають дурно, держава помагає (23%) Джойнт дає 46%. Але для справи колонізації потрібні гроші, не буде грошей, — справа пропаша.

Варто підкреслити, що п. Львович, відповідаючи на закид п. Неманова, що жиди заселяють землі, а тим часом з України селян переселяють на Сибір, зауважив, що тож переселяють з північної частини України, а не з тих місць, де утворюються колонії, і ще додав, що до революції були землі, що належали жидівським багачам. — «це жидівська земля», а з того й виходило б, що жиди мають всі права на неї й ніби повинні її колонізувати.

П-ич.

БІБЛІОГРАФІЯ.

— 3 жіночої преси. Вже третій рік виходить в Коломиї ілюстрований двохтижневик «Жіноча Доля», присвячений справі організування й виховування української селянки, а також справі «добування для інтелігенток матеріалу, який допоміг би перевести по селах ту організацію».

Для всяких жіночих організацій — союзів, допомогових товариств, кооперативів то що — це дуже цінний орган, що дає інформації й поради, наводить приклади жіночих організацій по чужих краях, подає господарські поради, дає статті красного письменства і публіцистично-політичні статті наших кращих письменників. В журналі мається відділ американсько-канадський, ціль якого — нав'язання зносин з нашою еміграцією в Америці.

Цим журналом видано на 1927 рік «Календар-альманах Жіночої Доля», що уявляє собою гарну книжку (мало не 200 сторінок) з масою портретів та ілюстрацій. В літературній частині уміщено прекрасні вірші наших відомих поетес і поетів (Лі. Українка, Ол. Пчілка, У. Кравченко, Од. Романова, В. Лебедова, Дніпрова Чайка, Хр. Алчевська, Л. Волошка, А. Кримський та інші), є й белетристика, як от «Попадя Пісочниця» Д. Федоренка, «Хуторянка» Ів. Зубенка та инш. Цікаві такі статті, як «Геройки світової війни», або «Наше жіноцтво й будучність України» Трильовського, «Український пласт» Сірого. Гарний відділ усяких порад, як от «Поради матерям, господарям і молоді», «Домашня аптичка» або «Косметика» д-ра Г. В.

Що-до статей, присвячених спеціально жіночій справі, то особливо цінною здається нам стаття пані Малицької про значіння власної преси для жіноцтва, про розвиток жіночих товариств, «Жінка дома й по-за домом», «Огляд праці в жіночих товариствах». Але що-до статті Н. Слобожанки «Наші визначні жінки», то їй треба закинути і однобокість, і неповність і чимало помилок. З початку в статті згадуються наші видатні державні жінки, як от кн. Ольга, дочка Ярослава Мудрого Ганна, що стала королевою Франції і т. д. Далі авторка подає нам імена видатних героїнь минулої світової війни. Але повз імена героїнь нашої горожанської та визвольної війни, авторка чомусь проходить в мовчанці.

З письменниць українських авторка наводить імена М. Вовчка, Г. Барвінок, Ол. Пчілки, Лесі Українки, Нат. Кобиринської, Ол. Кобилянської, подає їх біографії, говорить про їх твори. Але, на жаль, про таких видатних наших письменниць і громадянок, як Л. Старицька-Черняхівська, або Л. Яновська згадано лише між иншим, не зупиняючись ні на їх творах, ні на значінні їх громадської діяльності. І се особливо дивно, коли на прикінці статті бачимо імена жінок, які попали

до числа видатних укр. жінок тільки через те, що мають свої власні фабрики (між инш. пасти до черевиків). Серед артисток подані рядом з заслуженими і зовсім невідомі імена, але не згадується про Марію Старицьку, нема імени видатної сучасної артистки

декламаторки Нат. Дорошенко. На прикінці сама авторка статті каже, що огляд цей дуже неповний, що немає вістей про жіночий рух на Великій Україні. Дійсно, жінкам з Вел. України авторка присвячує надто мало уваги.

...а

З М І С(Т).

Париж, неділя, 6 березня 1927 року — ст. 1. — О. л. Ш у л ь г и н. Дві тези — ст. 4. 1. — І. К. Підступне отруєння української душі — ст. 7. O b s e r v a t o r. З міжнароднього життя — ст. 14. — Листи з Києва — ст. 16. «Деркачі воюють» — ст. 17. Х р о н і к а : У Франції — ст. 19. — В Чехії — ст. 23. — В Польщі — ст. 24. — З преси — ст. 27. — З чужого життя — ст. 28. — Бібліографія — ст. 29.

Велика українська тижнева газета

„УКРАЇНСЬКА НИВА“

виходить у Варшаві кожної п'ятниці.

Переплата на місяць виносить — 0.80 злот.
на 3 місяці — 2.40 злот.
на рік — 9.60 злот.

Редакція и контора містяться :

Podwale 17, p. 27, Warszawa, Pologne

Літературно - Науковий Вістник

місячник літератури, науки й суспільного життя.

Виходить книжками в перших числах місяця і містить статті визначних молодих і старших українських письменників і учених.

ВІДКРИТА ПІДПИСКА НА 1927 РІК

Передплата виносить: місячно — 2.50 зол.;
піврічно — 14 зол., на рік — 26 зол.

Адреса редакції й адміністрації: Львів, ул. Руська, ч. 18. 1 пов.

Окремі числа набувати можна в редакції «Трибуна»

„Приятель Господаря”

єдиний правдивий господарський календарь на 1927 рік

з «практичним господарським порадином».

110 малюнків в тексті — — — 240 сторінок.

Новинка!! Табельки для нового господарського рахівництва.

Цей календар мусить бути в хаті кожного господаря.

Ціна 10 франків, з пересилкою 12 фр.

Адреса: «Сільський Світ», Собієького 32, Львів.

ДМИТРО ДОНЦОВ

НАЦІОНАЛІЗМ, ст. 225 і ІХ. Вид. «Нове Життя» Львів. 1926. Ціна злотих польських 4.80. Замовляти у видавця: Львів. А. Окпиш. Кадецька 4, або в Книгарні Наукового Товариства: Ринок, 10.

З голосів преси: «... книжка Донцова може зробити епоху в нашому житті. Мовчати про таку книжку — непростимий гріх перед нашою історією, перед дітьми і дітьми дітей наших». («Новий Час» Львів. 13. 6.).

«УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ»

Орган Оборони Нації

Виходить що-тижня по понеділках.

Умови передплати на місяць: на Чехах — 4 к. 50 сот.;

Закордон — 5 к. в Америку — 25 центів;

в Польщу — 1 зл. 50

Адреса Редакції та Адміністрації: Pobebrady Lazne, Postovni schranka 3. Tchechoslovaquie.

Окремі числа набувати можна в редакції «Тризуба».

ЛІТЕРАТУРНА НОВИНКА.

Богдан Лепкий.

«МОТРЯ», історичний роман в 2-х томах. Ціна: 2 долари 20 центів
(в оправі: 3 долари).

«НЕ ВБИВАЙ» історичний роман в 2-х томах.
Ціна: 1 долар 10 центів (в оправі: 1 дол. 50 ц.)

Видання Української Накладні в Берліні.
Kurfürstenstrasse, 83.

Т Р И З У Б

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1927 році по старому що-неділ в Парижі при участі тих самих співробітників.

Приймається передплата на 1927 рік.

Передплата : у Франції на рік — 120 фр., на півроку — 60 фр.,
на три місяці — 30 фр., на один місяць 12 фр.

В И Н Ш И Х К Р А І Н А Х :

	на 3 місяці	на один місяць
Чехія	60 кор.	20 кор.
Польща	12 зл.	4 злоті
Румунія	360 леїв	120 леїв
Німеччина	12 р. м.	4 р. м.
Сполуч. Штати Пів. Америки	3 дол.	1 дол.
Канада	3 дол.	1 дол.

Журнал набувати можна в П а р и ж і : в книгарні В. Поволоцького
13 rue Bonaparte, Paris VI.

Крім того журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»: 1) В сполучених Державах Півн. Америки — V. Kedrovsky-0 E. 7-th Street, New-York City. 2) В Канаді — W. Sikewitch, 512 Banner, man av. Winnipeg: Man. 3) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 7. Bucarest. 4) В Чехословаччині — П р а г а : F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa Krotochvil. П о д є б р а д и — Dr. Modest Levicky, Bouckova, 225, Podebrady. 5) В Польщі — W. Prychodko, ul. Długa, 29, Hotel Polski, 9. W a r s z a w a.

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.
Soc. Anon. Imprimerie de Navarre, 5, rue des Gobelins, Paris.